

FINANSINSPEKTIONEN

Konsumentskyddsrapport 2021

24 februari 2021

INNINNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
LÅG FINANSKUNSKAP STÄLLER SÄRSKILDA KRAV PÅ OMSORGSPLIKTEN UNDER PANDEMIN	4
RISKER OCH PRIORITERINGAR	8
Osund kreditgivning	8
Brister i omsorgsplikten på investerings- och försäkringsmarknaderna	15
Information om aktivitetsgrad i fonder	20
ERFARENHETER FRÅN TILLSYVEN OCH ÅTGÄRDER MED FOKUS PÅ KONSUMENTSKYDD	24
Rätten till betalkonto	24
Bankbyte	27
Konsumtionslån	27
Bolån	28
Produktstyrning och rådgivning av finansiella produkter	28
Kartläggning av lämplighetsbedömning	28
Kartläggning av försäkringsföretagens distributionskanaler	29
Kartläggning av fondavgifter	30
Analys av likviditetsrisker i fonder	31
Investeringsbedrägerier	31
Ändringar i tjänstepensionsregleringen	32
Ändringar i regler om flytt och återköp av försäkringar	32
En utvidgad rätt till flytt och återköp av försäkringar	33
Försäkringsföretagens skadereglering	34
Finansiell folkbildning	35
BEHOV AV REGELUTVECKLING	36
Helhetsbild över konsumenters skulder inklusive vissa inkassoskulder	36

Med denna rapport fullgör Finansinspektionen uppdraget att till regeringen avrapportera myndighetens konsumentskyddsarbete enligt 3 § 4 FI:s instruktion.¹

¹ Förordning (2009:93) med instruktion för Finansinspektionen.

Sammanfattning

Finansinspektionen (FI) lyfter två risker för konsumentskyddet på finansmarknaden som kommer att prioriteras under 2021: osund kreditgivning, samt brister i omsorgsplikten på investerings- och försäkringsmarknaderna. För att kreditprövningarna ska bli bättre bör regeringen tillsätta en utredning som överväger hur kreditgivare ska kunna få en helhetsbild av konsumentens totala skulder. En sådan utredning bör även undersöka hur vissa inkassoskulder ska kunna ingå i informationen.

Coronapandemin påverkar många konsumenters ekonomiska förhållanden. Många konsumenter tvingas se över vilka spar-, låne- och försäkringsprodukter de behöver. Vissa använder betalmedel som de inte är vana vid. Kravet på omsorgsplikt mot konsumenter ska alltid stå i centrum i företagets verksamhet, men omsorgsplikten har fått en särskild aktualitet i samband med pandemin.

FI konstaterar i rapporten att snabba och lättillgängliga krediter utgör en risk för att konsumenter lånar mer än de klarar att betala tillbaka. Många unga riskerar att tidigt i livet ta på sig skulder vilket kan begränsa deras handlingsfrihet längre fram i livet. FI kommer under 2021 att undersöka hur kreditgivare genomför kreditprövningar och om de lever upp till god kreditgivningssed. Under året gör FI även en översyn av sina allmänna råd om kreditprövningar och god kreditgivningssed. FI kommer vidare att undersöka hur betaltjänstleverantörer presenterar olika betalalternativ i e-handeln.

En annan prioriterad risk handlar om brister i omsorgsplikten på investerings- och försäkringsmarknaderna. Värdepappersinstituten, försäkringsföretagen och försäkringsförmedlarna måste se till att det finns lämpliga och ändamålsenliga rutiner och processer för att deras produkter ska nå rätt målgrupp – innan en produkt distribueras, vid själva försäljningstillfället och efter försäljningstillfället. Det är också viktigt att rådgivning alltid utgår ifrån vad som är lämpligt för den enskilda kunden. FI kommer under 2021 att fokusera på företagens produktstyrning, både vid produktutveckling och distribution, samt att företagen följer centrala kundskyddsregler som reglerna om tredjepartsersättningar och rådgivning om finansiella produkter.

Eftersom en stor andel svenska konsumenter har ett direkt eller indirekt fondsparande är också information om aktivitetsgrad för fonder en viktig fråga för FI under 2021.

Låg finanskunskap ställer särskilda krav på omsorgsplikten under pandemin

Coronapandemin har påverkat många konsumenters ekonomi. Många har behövt ta beslut om lån, sparande och försäkringskydd. Samtidigt visar Finansinspektionens (FI) hushållsundersökning på nytt att många konsumenter saknar grundläggande finansiell förmåga. Kraven på omsorgsplikt i regelverken ska alltid stå i centrum i företagets verksamhet, men den har fått särskild aktualitet i samband med pandemin.

Privatekonomiska utmaningar i ljuset av pandemin

År 2020 drabbades världen av coronapandemin (covid-19) som har och har haft allvarliga och vittgående konsekvenser. Ett stort antal människor har blivit allvarligt sjuka och många har gått bort. Ur ett ekonomiskt perspektiv har i princip alla människor och delar av samhället upplevt mer eller mindre långtgående förändringar och svårigheter. För svenska konsumenter har pandemin slagit olika hårt och på olika sätt. För många har pandemin haft en påverkan på den egna ekonomin. En del har förlorat sina arbeten eller tvingats stänga det egna företaget. Andra är permitterade och känner oro för om de kan återgå till sina arbeten längre fram. Unga undrar om de kommer att få jobb i de yrken de har utbildat sig till. Många har kvar sina arbeten, men verkar under nya förutsättningar. En del med längre, hårdare arbetspass, andra med distansarbete från hemmet. Många äldre och personer i riskgrupper lever isolerade. Resande och konsumtionsmönster har förändrats för alla.

Ändrade konsumtionsmönster med bland annat ökad digital handel i stället för köp i butik, och nedgång i till exempel resande och restaurangbesök men öknings i andra sektorer, har påverkat konsumenternas köp- och betalningsvanor. Enligt Riksbanken har andelen Swish-betalningar ökat, det har blivit vanligare med kontaktlösa betalningar och mobilbetalningar medan användningen av kontanter tycks ha minskat.² Internetstiftelsen har funnit att pensionärer som använder internet är den grupp som har ökat användningen av Swish mest under pandemin; med 9 procentenheter från första till tredje kvartalet 2020 (från 68 procent till 77 procent) och med 17 procentenheter sedan 2019.³

Många konsumenter har ett sparande som är beroende av de finansiella marknadernas utveckling. Det kan till exempel vara investeringar i fonder och aktier eller genom privata eller kollektiv-avtalade pensionsförsäkringar. I början av pandemin sjönk priserna på flera marknader kraftigt. Konsumenter såg värdet på sina besparingar

² Så betalar svenskarna, Riksbanken, 2020.

³ Svenskarna och internet, Internetstiftelsen, 2020.

minska. De finansiella marknaderna har sedan återhämtat sig med hjälp av kraftfulla finans- och penningpolitiska åtgärder. Dessa åtgärder i kombination med de låga marknadsräntorna har bidragit till att investerare nu söker sig till mer riskfyllda tillgångar för att få högre avkastning.

På grund av de kraftiga rörelserna på de finansiella marknaderna var det under en period inte möjligt för vissa fonder att korrekt värdera sina tillgångar. Några fondbolag tvingades då senarelägga försäljning och köp av fondandelar i ett antal företagsobligationsfonder.⁴ Det skapade oro hos en del av de konsumenter som hade investerat i dessa fonder.

Pandemin har också ställt konsumenternas försäkringsskydd i fokus. Många konsumenter har haft inkomstförsäkringar som de har kunnat utnyttja. Andra har upptäckt att de inte har haft någon sådan när de behövt den eller att de inte haft rätt till ersättning eftersom det har krävt en viss kvalificeringstid. I samband med att resor har ställts in under pandemin har många velat utnyttja sina reseförsäkringar. FI och Konsumenternas Försäkringsbyrå fick särskilt i början av pandemin samtal från konsumenter som hade frågor om sitt försäkringsskydd och i många fall även insåg att deras försäkringar inte gav det skydd de hade förväntat sig i den situation som uppstod. Ändrade levnadsförhållanden till följd av pandemin med bland annat arbete hemifrån och mindre resande kan vidare påverka sådant som antalet bilolyckor, arbetsskador och skador till följd av fler renoveringar av hus och fritidshus. Det kommer i sin tur att inverka på vilket försäkringsbehov konsumenter har och i vilken omfattning de använder sina försäkringar.

Konsumenternas finansiella förmåga

FI genomför regelbundna undersökningar om hushållens finansiella förmåga och individers räknefärdighet.⁵ Hösten 2020 gjordes en ny hushållsundersökning.⁶ Även om resultatet av den jämfört med den förra undersökningen 2017 visar vissa förbättringar (som också delvis förklaras av ändrade mätmetoder) kan FI konstatera att förhållandevis många konsumenter fortfarande saknar de grundläggande kunskaper och färdigheter som behövs för att förstå finansiell information och för att ta underbyggda privatekonomiska beslut. Av de tillfrågade förstod 13 procent sig inte på ränta-på-ränta-effekten. Knappt en fjärdedel kunde inte heller räkna ut nypriset på en vara utifrån uppgift om

4 Fondbolag har en skyldighet att behandla fondandelsägarna lika. Det kan uppstå situationer då inlösen av fondandelar kan behöva senareläggas av hänsyn till andelsägarnas intresse. Detta händer t.ex. när tillgångarna i en investeringsfond på grund av särskilda omständigheter inte kan värderas på ett adekvat sätt eller då likviditeten i de underliggande tillgångarna är otillfredsställande.

5 Finansiell förmåga och räknefärdighet är en förutsättning för att förstå finansiell information. En ökad finansiell förmåga säger dock inget om kunskapen när det gäller specifika produkter och tjänster.

6 Rapport om hushållens ekonomi 2020, Finansinspektionen, 2020.

varans nuvärde och dess andel av nyvärdet. Drygt en fjärdedel kände inte till att det vanligtvis är säkrare att köpa andelar i en aktiefond än aktier i ett enskilda företag (det vill säga sprida risken).

Det är inte nytt att konsumenter i allmänhet har ett begränsat intresse för och kunskap om finansiella tjänster. Det är en utmaning då en enskild konsument i dag måste hantera och ta allt fler privatekonomiska beslut själv, till exempel om sin pension. Brist på finansiell förmåga och räknefärdigheter för med sig att många konsumenter inte väljer de finansiella produkter som är bäst för dem, eller att de inte ser över tidigare val i takt med att deras livssituation ändras. Det kan handla om att de behåller sitt långsiktiga sparande på ett konto med låg ränta eller att de har en olämplig risknivå på pensionssparandet i förhållande till sin ålder och hur nära förestående pensionen är. När världen skakas av en pandemi och många konsumenter ställs inför att de på grund av en förändrad livssituation måste fatta nya beslut om sin privatekonomi är det särskilt viktigt att företagen beaktar att konsumenter kan ha låg finansiell förmåga.

Betydelsen av företagets omsorgsplikt i samband med pandemin
Omsorgsplikten innebär bland annat att företagen när de väljer målgrupp för en produkt, utvecklar sina tjänster och vid distributionen måste tänka på att konsumenterna generellt befinner sig i ett underläge, oavsett hur mycket information som finns tillgänglig. Företagen får inte utnyttja det underläget för att till exempel sälja mer komplexa eller riskfyllda sparprodukter, lämna större lån med högre ränta eller dyrare och mer omfattande försäkringar än vad som är motiverat utifrån den enskilda konsumentens behov.⁷ När finansiella företag utvecklar och säljer produkter ska de ta hänsyn till konsumenternas förutsättningar och utifrån det anpassa faktorer som komplexitet, kostnad och risk.

Många konsumenter ställs med anledning av pandemin inför nya svåra privatekonomiska beslut och använder finansiella tjänster som de inte är vana vid. Ett särskilt stort ansvar faller då på företagen i den finansiella sektorn att de i sin rådgivning och distribution av finansiella produkter värnar om sin omsorgsplikt mot den enskilda konsumenten.

Exempelvis har Europeiska försäkringsmyndigheten (Eiopa) gått ut med en uppmaning till försäkringsföretagen att informera konsumenterna om vad försäkringarna omfattar och att visa flexibilitet i samband med skaderegleringen, till exempel om en konsument inte kan besöka en läkare på grund av pandemin. Eiopa har också uppmanat försäkringsföretagen att inom ramen för sin produktstyrning identifiera försäkringsprodukter som påverkas av pandemin och bedöma om till exempel avtalsvillkor och premiesättning givet de nya

⁷ Ett ramverk för konsumentskydd, Finansinspektionen, 2017, Dnr 17-7487.

förutsättningarna fortfarande har konsumentens bästa intresse i fokus.⁸ På liknande sätt har Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten (Esma) påmint värdepappersinstituten om vikten av omsorgsplikt och konsumentskydd i deras kontakter med konsumenter, med anledning av de risker som råder under de speciella marknadsförhållanden som följer av pandemin.⁹

Vilka konsekvenser pandemin kommer att få framöver är det ingen som vet, men det är klart att samhället, företagen och konsumenterna kommer att få hantera dess efterverkningar under en lång tid, även när smittspridningen har upphört. FI konstaterar att företagen bär ett stort ansvar att sätta omsorgen om konsumenterna främst. Samtidigt blir arbetet med finanskunskap för att öka konsumenternas insikt och engagemang i finansiella frågor än viktigare.

Undantag från kravet på amortering

FI meddelade i april 2020 att banker får möjlighet att ge låntagare tillfälliga undantag från amorteringskravet med anledning av den kraftiga nedgången i svensk ekonomi.¹⁰ Redan innan FI:s beslut hade konsumenter som drabbats av tillfälliga inkomstbortfall, till exempel för att de hade permitterats, möjlighet att få undantag från amorteringskravet. Beslutet i april 2020 gör att möjligheten till undantag gäller för alla låntagare. Det ger konsumenter bättre möjlighet att hantera sin privatekonomi under ett osäkert ekonomiskt läge.

Hur ett undantag från amorteringskravet påverkar kassaflödet varierar mellan hushållen. För medianhushållet som amorterar enligt kravet betyder uppskjutna amorteringar att man får drygt 3 000 kronor mer över i månaden. De pengarna kan konsumenten använda för att öka sitt sparande i likvida tillgångar, till exempel om hen är orolig för att förlora sitt jobb eller bli sjuk och därför vill ha en extra stor sparbuffert. Mellan april 2020 och december 2020 fick drygt 200 000 hushåll undantag från amorteringskravet. Denna möjlighet till undantag gäller för amorteringar till och med den 31 augusti 2021.

8 Supervisory expectations on Product Oversight and Governance requirements amidst the COVID-19 situation, samt EIOPA urges insurers and intermediaries to continue to take actions to mitigate the impact of Coronavirus/COVID-19 on consumers, Eiopa, 2020.

9 ESMA reminds firms of conduct of business obligations under MiFID II, Esma, 2020.

10 Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 2020:3) om undantag från amorteringskrav på grund av särskilda skäl.

Risker och prioriteringar

FI prioriterar under 2021 två konsumentrisker: osund kreditgivning samt brister i omsorgsplikten på investerings- och försäkringsmarknaderna.

Därutöver är information om aktivitetsgrad för fonder en viktig fråga eftersom många konsumenter har ett direkt eller indirekt fondsparande.

OSUND KREDITGIVNING

Digitaliseringen har på kort tid revolutionerat konsumenternas köpmönster. Med sin telefon, surfplatta eller dator kan man lätt göra sina inköp. Betalning, med faktura eller andra krediterbjudanden, blir en integrerad del av det snabba förloppet. Samma erbjudanden om att skjuta på betalningen finns ofta även i den fysiska butiken.

Utvecklingen är på många sätt positiv. Mycket finns att köpa dygnet alla timmar och det går snabbt. Inte minst under den pågående pandemin har e-handel och digitala lösningar underlättat för många konsumenter. För en del kan det vara praktiskt att betala med faktura och kunna se och prova sin beställda vara innan man betalar för den. För andra kan en delbetalning vara en bra lösning för att klara en oväntad eller större utgift.

Men ibland går det alltför snabbt. Varan som konsumenten tycker verkar billig vid köpet blir dyr när den ska betalas av över tid. Med några knapptryck tas ibland en kredit utan eftertanke. Det kan verka som en smidig lösning när kreditalternativet finns på en framskjuten plats i e-handlaren kassafunktion, eller i nästa steg när fakturan lätt kan omvandlas till en delbetalningskredit. En låneskuld kan byggas upp om konsumenten väljer att delbetala utan att hen först reflekterat över att en betydande del av hens framtida inkomst binds upp av räntebetalningar och amorteringar. Om sedan konsumentens ekonomiska förutsättningar försämras kan hen få svårt att klara sina åtaganden, särskilt om marginalerna var små redan från början.

Krediter har över tid blivit alltmer lättillgängliga, inte bara inom e-handeln utan också för den som handlar i den fysiska butiken. Handlarna har ibland avtal med kreditgivarna som gör det lönsamt för dem att konsumenten väljer ett kreditalternativ. Kreditgivarnas kassalösningar integreras ofta med e-handlaren webbplats eller app där konsumenten ges möjlighet att välja betalningsmetod, till exempel faktura eller delbetalning. En snabbhet uppnås därmed i köpprocessen. Konsumenter som har kontaktat FI vittnar om att de inte omedelbart har förstått att de valt att handla på kredit.

Nya bestämmelser började gälla den 1 juli 2020 om hur betalningsalternativ i e-handeln ska presenteras.¹¹ Regeringen hänvisade när

¹¹ 7a kap. lagen (2010:751) om betaltjänster

lagförslaget lades fram till den forskning om val och uppfattningar i samband med ekonomiska beslut som visar att en konsument ofta väljer det alternativ som kommer upp först eller är förvalt.¹² FI konstaterar att även om det är bra att det går smidigt att handla och betala får det inte gå så snabbt att konsumenten riskerar att ta en kredit utan att det är ett aktivt val eller utan att hen har beaktat de alternativa sätten att betala.

Många konsumenter har små marginaler

FI:s hushållsundersökning visar att en majoritet av hushållen har en viss buffert i sin privatekonomi – 75 procent har pengar kvar vid månadens slut och 80 procent klarar en oförutsedd utgift på 20 000 kronor. Det är dock 8 procent av hushållen som har slut på pengarna vid månadens slut och för ytterligare 17 procent händer detta ibland. En fjärdedel av hushållen har alltså någon gång svårt att klara sina månatliga utgifter. Hälften av ensamstående med barn har alltid eller ibland slut på pengar vid månadens slut. Vidare uppger 12 procent av hushållen i undersökningen att de inte kan hantera en oförutsedd utgift på 20 000 kronor utan att behöva ta lån, sälja egendom eller liknande.

FI konstaterar att en förhållandevis stor andel konsumenter har små marginaler. För dessa blir det särskilt viktigt att inte hamna fel i en tid när köp- och låneprocessen går snabbt.

Konsumtionslån allt vanligare

Konsumtionslån utan säkerhet¹³ har växt med i genomsnitt drygt 7 procent per år sedan 2008.¹⁴ Under 2020 kunde man dock notera en nedgång i tillväxttakten. Den minskade från drygt 8 procent i januari 2020 till cirka 4 procent i december 2020.¹⁵ Konsumtionslånen utgör knappt en femtedel av hushållens totala lån, men står för en större andel av deras totala betalningar än bolån eftersom räntor och amorteringar är betydligt högre. För de dyraste lånen, så kallade högkostnadskrediter, visar FI:s utvärdering att nya bestämmelser har lett till att antalet nya sådana lån minskade kraftigt och att räntetaket på 40 procent har haft en normerande effekt, se sidan 27.

Av konsumenter med blacolån fick enligt FI:s kartläggning av konsumtionslån nio procent minst en påminnelse under lånets första fem månader. För blacolån på mellan 2 000 kronor och 5 000 kronor fick mer än var tionde låntagare ett inkassokrav. Att en så stor andel av konsumenterna visar tecken på betalningssvårigheter en kort tid efter att lånet har tagits kan vara tecken på brister i kreditgivarnas kreditprövningar.

¹² Prop. 2019/20:79 s. 9.

¹³ Konsumtionslån utan säkerheter följer här SCB:s definition och avser blacolån och revolverande krediter.

¹⁴ Svenska konsumtionslån, 1 oktober 2020, dnr 20-21349.

¹⁵ Finansmarknadsstatistik från SCB, www.scb.se/finansmarknadsstatistik.

Orsaker till att lån kan leda till betalningsproblem

Nästan tio procent av de som tar ett nytt konsumtionslån får betalningsproblem inom fem månader. Det kan visa sig genom att en konsument får upprepade betalningspåminnelser, som i sin tur kan leda till inkassokrav eller krav från Kronofogdemyndigheten. FI har analyserat varför vissa låntagare får betalningsproblem.

Sannolikheten för att en konsument ska få betalningsproblem minskar med ökad ålder. På samma sätt minskar även denna risk om konsumentens inkomst är hög eller om hen får överskott i en kvar-att-leva-på-beräkning (KALP) när krediten beviljas. Däremot får fler konsumenter problem när deras räntebetalningar och amorteringar är höga i relation till deras inkomster (lånebetalningskvoten). Lånebetalningskvotens har dock mindre betydelse för att förklara betalningsproblem än faktorerna ålder, inkomst och resultat av KALP-beräkningen.

Vidare minskar en mer omfattande kreditupplysning sannolikheten för att konsumenten ska drabbas av betalningsproblem. De som beviljats lån baserat på en kreditupplysning utan information om befintliga lån har en förhöjd sannolikhet att få betalningsproblem jämfört med när det ingår information om befintliga lån i kreditupplysningen.

Den som tar små lån får oftare betalningsproblem än den som tar stora lån. Det beror inte på att små lån i sig är riskfyllda. Det speglar snarare att det finns andra viktiga faktorer som påverkar sannolikheten för att få betalningsproblem, till exempel att det ofta är konsumenter med låg inkomst som tar små lån. Dessutom är kreditgivaren mer benägen att göra en mer omfattande kreditbedömning för stora lån. Generellt sett är kreditprövningen för små lån ofta mindre omfattande. Analysen visar dock att när man jämför små och stora lån med utgångspunkt i samma lånetyp och kreditprövning, så ökar sannolikheten för att en konsument får betalningsproblem när lånets storlek ökar.

Långtgående lagkrav på kreditprövning

Konsumentkreditlagens¹⁶ krav på kreditprövning och att kreditgivare ska leva upp till god kreditgivningssed är centrala för att motverka överskuldssättning. Vid fakturabetalning där konsumenten ska betala inom högst tre månader utan att det medför några extra kostnader finns inte krav på att det ska göras en kreditprövning.¹⁷ För alla andra konsumtionslån oavsett storlek – och givetvis även när en faktura omvandlas till en annan typ av lån – måste kreditgivaren pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad hen åtar sig enligt kreditavtalet. Kreditgivaren måste samla in tillräckliga

¹⁶ Konsumentkreditlag (2010:1846)

¹⁷ För en annan räntefri kredit än kontokredit som inte är förbunden med mer än en obetydlig avgift, som ska betalas tillbaka inom tre månader och som avser kreditköp gäller enligt 4 § konsumentkreditlagen inte bestämmelserna om kreditprövning i 12 och 13 §§.

uppgifter om konsumentens ekonomiska förhållanden och skaffa sig en helhetsbild av konsumentens ekonomiska situation.

Att leva upp till dessa krav är en utmaning i ett konsumtions- och kreditsamhälle där snabbhet och enkelhet är nyckelord. Även om tekniken finns för att med några enstaka knapptryck köpa en vara på kredit och automatiserade processer hos kreditgivaren kan kontrollera databaser på några millisekunder kan det likväl krävas ytterligare åtgärder och inhämtande av fler uppgifter för att kreditgivaren ska leva upp till lagens krav. Konsumentskyddet går före handelns strävan om snabbhet och rädslan att förlora kunder om konsumenten måste göra ett extra knapptryck eller lämna ytterligare en uppgift i samband med betalningen. Här har de företag som tillhandahåller betallösningar med krediter till handeln ett ansvar.

Utöver skyldigheten att göra en kreditprövning grundad på tillräckliga uppgifter ska kreditgivaren leva upp till kravet på god kreditgivningssed i 6 § konsumentkreditlagen. Det handlar om att sätta konsumentens intressen i främsta rummet. I enskilda fall kan det även handla om att kreditgivaren bör avråda konsumenten från att ta något lån. Lagen är en så kallad skyddslagstiftning som syftar till att motverka att den enskilde konsumenten får ett lån som hen inte har ekonomiska förutsättningar för. För kreditgivaren betyder det att de modeller och rutiner som används måste klara att göra den typen av bedömningar. Att kreditgivaren totalt sett har små kreditförluster och en låg andel kunder som inte klarar sina åtaganden är aldrig ett argument för att hävda att kreditgivaren sett till att leva upp till kraven att skydda den enskilda konsumenten.

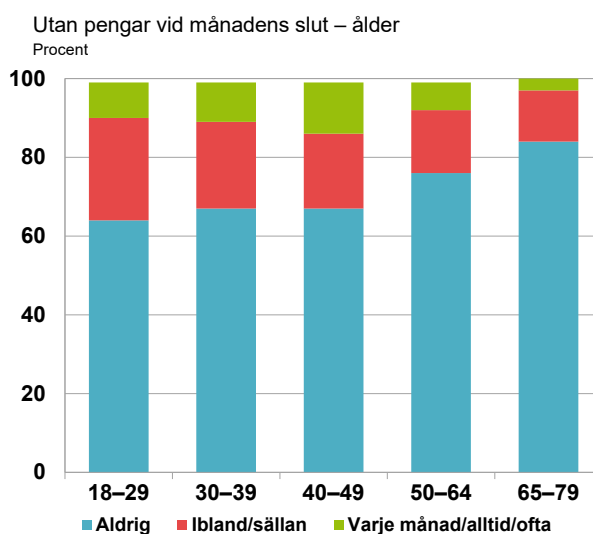
Översyn av allmänna råd om konsumentkrediter

FI har i tillsynen sett att kreditgivare gör kreditprövningen på många olika sätt beroende på kreditgivare och typ av lån. Det varierar vilken information som kreditgivarna tar in om konsumentens ekonomiska förutsättningar, hur det går till och hur informationen används. Att konsumenter ibland får betalningsproblem en kort tid efter att lånen tagits pekar på att kreditgivarna inte tar in tillräckligt med information om kundernas ekonomiska situation eller gör otillräckliga bedömningar. Det finns behov av vägledning hur konsumentkreditlagens krav bör tolkas. Som ett steg att komma tillrätta med bristerna på marknaden har FI därför startat ett arbete med att se över Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 2014:11) om krediter i konsumentförhållanden. Översynen av de allmänna råden fokuserar på kreditprövningar och god kreditgivningssed och de beräknas vara klara till sommaren 2021.

Sårbara unga

FI ser med oro på att många unga riskerar att tidigt i livet ta på sig stora skulder och hamna i en besvärlig ekonomisk situation som i värsta fall följer dem under en stor del av livet.

FI:s hushållsundersökning visar att bland konsumenter i åldern 18–29 år uppger drygt en tredjedel att de alltid eller ibland har slut på pengar vid månadens slut. 20 procent uppger att de inte kan hantera en oförutsedd utgift på 20 000 kr utan att behöva ta lån, sälja egendom eller liknande. Ytterligare 11 procent är osäkra om de skulle kunna göra det. Det finns alltså en förhållandevis stor andel unga konsumenter med små marginaler.

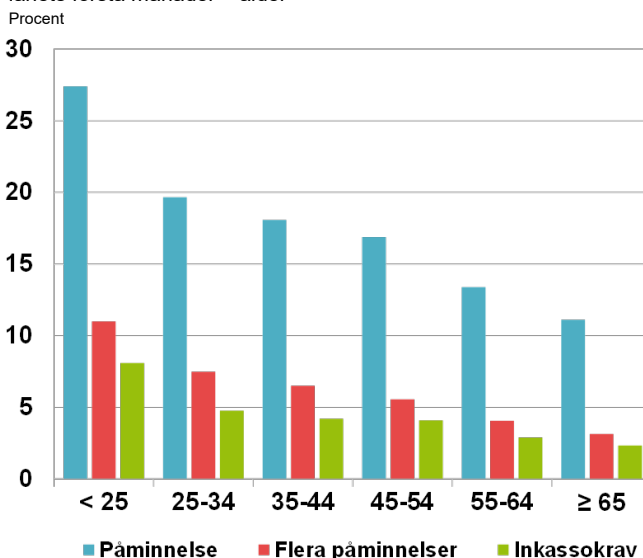

Källa: FI:s hushållsundersökning

FI:s kartläggning av konsumtionslån visar att fakturaköpen är särskilt vanliga bland låntagare under 25 år. Konsumentkreditinstituten, vars kunder i genomsnitt betalar betydligt högre räntor än vad som är vanligt hos andra företagstyper, har tillsammans med säljfinansieringsbolagen i genomsnitt de yngsta låntagarna. Det är också vanligare att låntagare under 25 år får betalningspåminnelser. Var fjärde låntagare i denna ålderskategori fick 2019 en påminnelse och mer än var tionde fick två eller flera under lånets första månader. Ungefär åtta procent av låntagarna under 25 år fick ett inkassokrav vilket är nästan en dubbelt så hög andel som för andra låntagare.¹⁸

¹⁸ Avser krediter som inneburit en kostnad för konsumenten.

Andelen låntagare med betalningspåminnelse och inkassokrav under lånets första månader – ålder

Källa: FI Svenska konsumtionslån 2020.

Kronofogdemyndigheten fick under 2020 in 41 procent fler ansökningar om skuldsanering än samma period året innan. Särskilt kraftig var ökningen för unga mellan 18 och 34 år där det handlade om mer än en fördubbling. Ansökningarna om betalningsförelägganden hos Kronofogdemyndigheten under 2020 visar inte på någon större ökning av antalet personer som fått betalningsproblem trots pandemin. Däremot ökar både antalet ansökningar och skuldbeloppet, det vill säga fler ansökningar om betalningsföreläggande som avser större summor lämnas in för en och samma konsument. Detta gäller särskilt för unga i åldern 18–25 år. För gruppen unga män ökade antalet ärenden med 7,6 procent och skuldbeloppet med 10 procent. För unga kvinnor minskade antalet personer något för vilka en ansökan om betalningsföreläggande lämnades in, men i stället ökade skuldbeloppet med hela 19,7 procent (antalet ärenden ökade med 3,6 procent).¹⁹

Prioriteringar i FI:s tillsyn

FI kommer under 2021 att uppdatera sina allmänna råd (FFFS 2014:11) om krediter i konsumentförhållanden, i de delar som handlar om kreditprövning och god kreditgivningssed. Se sidan 11.

Vidare kommer FI under 2021 att fortsätta den bredare undersökning som inleddes under 2020 av mindre banker och kreditmarknadsbolag som lämnar blancolån. Syftet är att undersöka hur dessa företag genomför kreditprövningar och om de i övrigt följer god kreditgivningssed. Under året kommer FI även att starta nya undersökningar av företags kreditprövningar.

¹⁹ Kronofogdemyndighetens statistik.

FI och Konsumentverket kommer under 2021 att genomföra undersökningar hur betaltjänstleverantörer följer bestämmelserna om hur betalalternativ i e-handeln ska presenteras. De båda myndigheterna har ett delat tillsynsansvar i denna del. Vidare kommer FI att i enlighet med ett regeringsuppdrag utvärdera och redovisa effekterna av den nya lagstiftningen och om målet med den har uppnåtts.

FI kommer att kartlägga konsumtionslån även under 2021. Kartläggningen omfattar 36 företag och består av information om låntagare, långgivare och lån.

Vidare följer FI utvecklingen på den svenska bolånemarknaden genom en årlig undersökning. Fokus är på kreditgivning och kreditprövning i samband med att bolån lämnas samt på hur företagen lever upp till amorteringskravet. Undersökningen omfattar de åtta största bolånegivarna.

Kartläggningarna av konsumtionslån och bolån har gett FI möjlighet att löpande följa hur utlåningen utvecklas. FI kommer även att samla in information om befintliga lån och låntagare. Den nya kartläggningen kommer bland annat att ge FI möjlighet att studera hur det ser ut när konsumenter bygger upp skulder, fördelat på olika lånetyper. Vidare kommer FI att fortsätta att studera betalningsproblem. Dessutom ska FI använda beräkningar av likvida tillgångar för att utveckla analysen av låntagare.²⁰

FI kommer under 2021 att fortsätta arbetet med finansiell folkbildning till olika målgrupper, däribland unga. I undervisningsmaterialet om privatekonomi för gymnasieelever, Koll på cashen, ingår övningar om att spara och låna.

Lägga om lån till långa löptider inte alltid omsorg om konsumenten

FI:s kartläggning av konsumtionslån visar att närmare en fjärdedel av samtliga blancolån används för att lösa befintliga lån och krediter. För lån över 100 000 kronor är andelen dubbelt så hög. För en konsument kan i enskilda fall en omläggning av lånet och en utsträckning av lånetiden vara en lösning om det innebär en lägre ränta, till exempel vid tillfälliga betalningsproblem eller om hen eftersträvar förutsägbara månadskostnader. Det kan dock även medföra att konsumenten bygger upp stora skulder.

Konsumenter möts av en riklig mängd marknadsföring av låneförmedlare och kreditgivare som framhåller att det är förmånligt att lägga om flera små lån till ett enda och därigenom få en lägre månadskostnad. Många gånger erbjuds långa löptider och ofta handlar det om så kallade annuitetslån. Sådana lån innebär att månadsbeloppet är detsamma under hela löptiden så länge räntan är oförändrad

²⁰ Andersson, M.K. och R. Vestman, "Svenska hushålls likvida tillgångar", FI-analys 28, 2021.

och fördelningen mellan ränta och amortering ändras över tid.²¹ I början av löptiden består den största delen av månadsbetalningen av ränta varefter amorteringarnas andel av betalningen ökar med tiden. Om ett annuitetslån löses efter kort tid och ersätts med ett nytt annuitetslån, med en längre löptid, kommer konsumenten alltså att betala mycket i ränta och amortera lite i början av de olika krediternas löptider. Totalkostnaden som konsumenten betalar, det vill säga de samlade räntorna och avgifterna för de olika lånen, blir då mycket hög.

Tabell: Löptidens påverkan på totalkostnaden

Kreditbelopp	Ränta	Löptid/mån	Månadsbelopp	Totalkostnad
25 000 kr	12 %	36	822 kr	29 597 kr
25 000 kr	12 %	60	551 kr	33 036 kr
25 000 kr	12 %	144	325 kr	46 815 kr

Källa: FI.

Anm. Totalkostnaden är exklusive eventuella uppläggnings-, aviserings- och dröjsmålsavgifter. Hänsyn har inte tagits till eventuella ränteavdragsmöjligheter

Om konsumenter rullar lån framför sig, och därmed undviker att amortera lånen, kan de i förlängningen försättas i en situation av överskuldssättning. Värt att notera är att för kreditköp bör återbetalningstidens längd inte överstiga varans livslängd och det belopp som ska betalas vid varje betalningstillfälle bör uppgå till en sådan storlek att skäligen amortering sker över tid.

Kreditgivare och låneförmedlare har anledning att beakta sitt ansvar enligt god kreditgivningssed att visa tillbörlig omsorg om konsumenten och hans intressen. Det kan tänkas att en del konsumenter inte förstår konsekvenserna av att upprepade gånger lägga om sina lån – det som kortsiktigt sänker månadskostnaden höjer i själva verket totalkostnaden (se tabell).

BRISTER I OMSORGSPLIKTEN PÅ INVESTERINGS- OCH FÖRSÄKRINGSMARKNADerna

Att som konsument göra ett välavvägt val när man väljer sparform och ska placera sina pengar eller sitt pensionssparande kan av flera skäl vara svårt. Konsumenten har ofta ett informations- och kunskapsunderläge mot de aktörer som erbjuder sparprodukter. Det krävs kunskap, erfarenhet och intresse för att bedöma vilken avkastning som investeringen kan förväntas ge, hur stor risken är samt vilka de totala kostnaderna blir över tid. FI:s hushållsundersökning visar att förhållandevis många saknar grundläggande finansiell förmåga för att effektivt kunna ta privatekonomiska beslut. Drygt en fjärdedel av hushållen uppgav att de inte kände till att det vanligtvis är säkrare att

²¹ Ungefär 65 procent av blancolånen med redovisad amorteringstyp i FI:s konsumtionslånekartläggning var annuitetslån. Annuiteter hade ofta en högre nominell ränta än lån med rak amortering.

köpa andelar i en aktiefond än aktier i ett enskilda företag, det vill säga sprida risken (se sidan 5).

Värdepappersinstitut, försäkringsföretag och försäkringsförmedlare ska alltid visa tillbörlig omsorg om konsumenten och agera hederligt, professionellt och rättvist.²² Enligt lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden och lagen (2018:1219) om försäkringsdistribution ställs det bland annat höga krav på värdepappersinstituten, försäkringsföretagen och försäkringsförmedlarnas produktstyrningsprocesser, från det att produkten utvecklas till det att den distribueras. Inte sällan ingår fler än en aktör i kedjan. Med många aktörer inblandade i utveckling och distribution av en investerings- eller försäkringsprodukt är det viktigt med god intern styrning och kontroll av alla moment i kedjan.

Långtgående krav på produktstyrning

Värdepappersinstituten respektive försäkringsföretagen och försäkringsförmedlarna ska se till att det finns lämpliga och ändamålsenliga rutiner och processer – innan en produkt distribueras, vid själva försäljningstillfället och efter försäljningstillfället.

I juni 2020 återkallade FI samtliga av Exceed Capital Sverige AB:s (Exceed eller bolaget) tillstånd att driva värdepappersrörelse och försäkringsdistribution. Utredningen visade bland annat att Exceed brustit i sin tillämpning av reglerna för produktstyrning. Komplexa högriskprodukter hade sålts till konsumenter som hade mycket mer grundläggande investeringsbehov utan att bolaget i tillräcklig omfattning säkerställt att konsumenterna förstod vad produkterna innebar. FI:s undersökning visade att bolaget bland annat brustit i hur de fastställt målgrupp för produkterna.

Fastställandet av målgrupp är centralt i regelverket. Redan när en produkt utvecklas ska nämligen det företag som utvecklar produkten definiera vilka konsumenter och andra slutkunder som produkten är lämplig för. Denna målgrupp får inte vara för bred och allmänt hållen. I regel gäller att ju mer komplex produkten är, desto mer detaljerat bör målgruppen fastställas. I fastställandet av målgrupp är det också viktigt att utvecklaren beaktar produktens villkor. Om till exempel en betalskyddsförsäkring kräver att en försäkringstagare har fast anställning, kan inte den som saknar fast anställning ingå i produktens målgrupp. Vidare har Eiopa uttalat sig om att det är viktigt att företaget bedömer om försäkringsprodukten ger den tilltänkta målgruppen ett verkligt värde för det pris som ska betalas.²³

De försäkringsföretag eller värdepappersinstitut som utvecklar produkterna ska också bedöma vilka risker som finns för målgruppen,

²² 4 kap 1 § lagen (2018:1219) om försäkringsdistribution och 9 kap 1 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden. Den senare anger att värdepappersinstituten alltid ska agera i kundens bästa intresse.

²³ Eiopa's approach to the supervision of product oversight and governance, 8 oktober 2020.

välja en lämplig distributionskanal samt testa produkterna innan de börjar distribueras så att distributionen leder till att rätt produkt når konsumenter i rätt målgrupp. Därtill ska de som distribuerar produkten ha tillräckliga kunskaper om produkten.

Vid försäljningstillfället finns det även flera regler som ska säkerställa att den enskilda konsumentens intressen tas tillvara. Därför är det viktigt hur själva distributionen går till. Innan ett försäkringsavtal ingås ska en försäkringsdistributör till exempel klargöra vilka kundens krav och behov är i fråga om försäkringsskydd grundat på de uppgifter som kunden lämnat och ge kunden objektiv och tydlig information om försäkringsprodukten.²⁴ Det gäller även om det inte sker någon rådgivning. För att uppnå det kan vissa säljmetoder vara mer lämpliga än andra. FI har till exempel sett försäkringsföretag och försäkringsförmedlare som skickar ut produkterbjudanden som innefattar ett inbetalningskort där konsumenten genom betalning tecknar försäkringen. För att bedöma om försäkringen är lämplig för konsumenten måste dock, innan ett avtal ingås, den som säljer försäkringen till exempel ta reda på om den enskilda kunden redan har motsvarande försäkringsskydd eller av något annat skäl inte har ett behov av försäkringen. Ett företag som väljer denna typ av försäljningsmetod har skäl att också fundera hur det har säkerställt att produkten verkligen når målgruppen.

Produktstyrningsreglerna ställer krav på företagen även efter att de har börjat sälja investerings- eller försäkringsprodukten. De företag som utvecklar och distribuerar produkter ska nämligen regelbundet se över de produkter som företaget erbjuder eller marknadsför. Översynen ska beakta vilka händelser som skulle väsentligt påverka riskerna för målgruppen och företagen ska övervaka och kontrollera att produkterna distribueras till den fastställda målgruppen. Översynen ska också innehålla en bedömning av om produkten fortfarande motsvarar målgruppens behov och om den avsedda distributionsstrategin fortfarande är lämplig. I denna bedömning bör företaget till exempel väga in antal klagomål som distributören tagit emot på produkten. Om översynen visar att produkterna inte möter målgruppens behov så ska företagen omedelbart vidta åtgärder.

Tredjepartsersättningar

FI har länge uppmärksammat att det finns en risk för att värdepappersinstituterna och försäkringsdistributörerna ger råd om produkter som ger dem höga provisioner (tredjepartsersättningar) i stället för de produkter som är lämpligast för konsumenterna. Tredjepartsersättningar skapar intressekonflikter som är svåra för företagen att hantera. FI har tillbaka i tiden efterlyst ett provisionsförbud i samband med rådgivning. Lagstiftningen har därefter möjliggjort för tredjepartsersättningar endast i vissa fall och under

24 5 kap 11 § lagen (2018:1219) om försäkringsdistribution.

vissa förutsättningar. FI kommer under året att redovisa de effekter som dessa bestämmelser hittills bedöms ha haft, se sidan 20.

Regler om tredjepartsersättningar finns både i lagen om värdepappersmarknaden och lagen om försäkringsdistribution och syftar till att särskilt reglera dessa intressekonflikter.

FI uttalade i sanktionsbeslutet mot värdepappersbolaget Exceed att en förutsättning för att tredjepartsersättningar ska vara tillåtna i värdepappersverksamhet är att det går att följa vilka ersättningar som tas emot, vilka specifika tjänster som de är utformade för att höja kvaliteten på och till vilka specifika kunder som dessa tjänster tillhandahålls. Om kunder genererar olika mycket tredjepartsersättning, vilket måste anses vara det normala, måste företaget kunna redogöra på vilket sätt olika kunder får tillgång till olika nivåer av de kvalitetshöjande åtgärderna. Ett värdepappersföretag måste göra en dokumenterad och rimlig värdering av de kvalitetshöjande åtgärderna i förhållande till de olika tjänster som kunderna kan förväntas utnyttja och därefter avgöra om dessa tjänster står i proportion till nivån på de mottagna ersättningarna.

FI fann att Exceed inte haft sådan kontroll över sina tredjepartsersättningar i förhållande till företagets specifika kvalitetshöjande åtgärder att företaget rimligen kunnat avgöra om tredjepartsersättningarna varit tillåtna. Det fanns inte heller erforderliga samband mellan ersättningarna och de åtgärder som företaget listat som kvalitetshöjande åtgärder.

Råd om lämpliga produkter

På rådgivningsmarknaden kan en konsument möta rådgivare från banker, försäkringsbolag, försäkringsförmedlare och värdepappersbolag. Det är heller inte ovanligt att ett värdepappersinstitut har träffat avtal med ett eller flera anknutna ombud.²⁵

Rådgivning om finansiella produkter ska alltid utgå ifrån vad som är lämpligt för den enskilda kunden utifrån hans behov, mål och förutsättningar. Rådgivaren ska utgå från ett produktutbud som är anpassat för den målgrupp som konsumenten tillhör. Vilken ersättning rådgivare får när de säljer olika produkter ska inte heller påverka vilken produkt som rekommenderas till konsumenten.

En rådgivare ska beakta att den enskilda konsumenten kan ha begränsade kunskaper och insikt när rådgivaren lämnar förslag och förklarar samband. Konsumenter har olika förutsättningar att till exempel förstå villkor om vad en skadeförsäkring omfattar eller skillnaden mellan en fondförsäkring eller en traditionell försäkring

²⁵ Ett anknutet ombud är en fysisk eller juridisk person som, efter registrering hos Bolagsverket, bland annat kan tillhandahålla investeringsrådgivning för ett värdepappersinstituts räkning.

FI har genom åren pekat på att konsumenter har svårt att förstå både uppläggen och riskerna förknippade med vissa typer av företagsobligationer och komplexa produkter som till exempel strukturerade produkter. Komplexa produkter lockar konsumenter med förhoppningen om en hög avkastning. De är dock ofta förknippade med hög risk, höga avgifter och komplicerade villkor som kan vara svåra för konsumenterna att förstå. Det ska inte finnas något annat än konsumentens verkliga behov som styr vilka råd som lämnas. Ju mer komplicerade produkterna är desto högre krav ställs det på att rådgivaren säkerställer att konsumenten verkligen förstår vad hen köper.

I sanktionsbeslutet mot Exceed betonar FI bland annat att omsorgsplikten är av särskild betydelse när det är fråga om ett företag som erbjuder komplexa och svårgenomträngliga produkter som många gånger inte är lämpliga att marknadsföra till konsumenter med hänsyn till de mycket stora risker de är förenade med. Det ställer höga krav på omsorg och vederhäftighet i företagets agerande.

Exceed hade erbjudit komplicerade investeringsprodukter där konsumentens avkastning var beroende av flera bakomliggande faktorer och samband som gjorde att det var svårt för konsumenten att förstå riskerna med investeringen. FI noterade bland annat att en konsument som gått i pension fått rådet att placera mer än 60 procent av sitt sparkapital i mycket riskfyllda produkter, som kreditobligationer och hävstångscertifikat, som hen inte kunde använda förrän hen fyllt 85 år. Det innebär stora ekonomiska risker för konsumenten.

FI ifrågasätter om den typ av komplicerade produkter som Exceed gav råd om – produkter som var svåra att förstå och innebar dyra upplägg – ska distribueras till en genomsnittlig konsument överhuvudtaget. Detta är något som företagen behöver beakta i både produktstyrningen och i rådgivningen. Det bästa för en sådan konsument bör vanligtvis vara att investera i ett sparande som är enkelt och begripligt.

Prioriteringar i FI:s tillsyn

FI kommer i tillsynen av värdepappersinstituterna, försäkringsföretagen och försäkringsförmedlarna att fokusera på företagens produktstyrning, både vid produktutveckling och distribution. FI kommer även att fokusera på att företagen följer centrala kundskyddsregler som att rådgivningen ska utgå från konsumentens behov och förutsättningar samt följer reglerna om tredjepartsersättningar.

FI har fått ett regeringsuppdrag att följa upp de regler om marknader för finansiella instrument (Mifid 2 och Mifir)²⁶ som trädde i kraft i början av 2018. FI ska redovisa de effekter som regelverket hittills bedöms ha haft när det gäller reglerna om provision och oberoende rådgivning och målsättningen att uppnå en mer likartad reglering för de aktörer som tillhandahåller rådgivning på finansmarknadsområdet. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 31 december 2021.

FI har även fått ett regeringsuppdrag att följa upp de nya reglerna om försäkringsdistribution som tillämpas sedan hösten 2018.²⁷ Här ska FI redovisa de effekter som regelverket hittills bedöms ha haft när det gäller målsättningen att stärka kundskyddet på försäkringsmarknaden och att uppnå en mer likartad reglering för de aktörer som tillhandahåller rådgivning på finansmarknadsområdet. FI ska också redovisa förekomsten av provisioner och effekter av reglerna om rådgivning grundad på en opartisk och personlig analys, samt försäkringsdistributörers val av distributionskanaler och distributionsmodeller. Även detta uppdrag ska redovisas senast den 31 december 2021.

INFORMATION OM AKTIVITETSGRAD I FONDER

I Sverige är det vanligare med sparande i fonder än i många andra länder. Konsumenter investerar sina sparmedel dels direkt i fonder, dels indirekt genom sparande i fondförsäkringar. Många av dem som arbetar och får inkomst i Sverige är även fondsparare i de fall deras tjänstepension placeras i en fondförsäkring. Därtill finns inom premiepensionssystemet ett totalt värde på cirka 1 500 miljarder kronor som är placerade i fonder.²⁸ Den totala fondförmögenheten för värdepappersfonder och specialfonder som står under FI:s tillsyn, uppgick till 4 490 miljarder kronor det fjärde kvartalet 2020.²⁹

Många konsumenter ställs därmed inför valet att välja vilka fonder som de ska investera i. De måste då ha tillgång till tydlig och begriplig information. Det är inte minst viktigt att förstå om fondavgifterna är rimliga i förhållande till fondförvaltarens möjlighet att få fonden att ge en god avkastning.

26 Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU (Mifid 2) samt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 600/2014 av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012 (Mifir).

27 Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/97 av den 20 januari 2016 om försäkringsdistribution (IDD).

28. Statistik från Pensionsmyndigheten, november 2020.

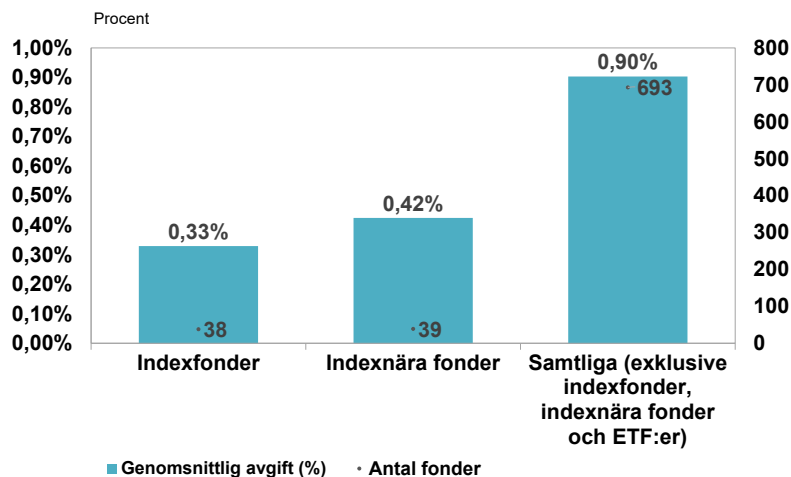
29 Fördelat på 770 värdepappersfonder och specialfonder. Sjunde AP-fonderna är exkluderade. Källa: FI:s innehavsrapportering för värdepappersfonder och specialfonder.

Aktivt förvaltade fonder och indexfonder

På fondmarknaden skiljer man mellan aktivt förvaltade fonder och indexfonder. I en aktivt förvaltad fond gör förvaltaren aktiva investeringsval, genom att analysera varje innehav och därmed exempelvis avvika från fondens jämförelseindex för att nå en högre avkastning. En indexfond är däremot en fond som följer sammansättningen hos ett specifikt index. Vid en sådan förvaltning görs inga avvikelser och därför behövs inte någon särskild analys av enskilda företag eller sektorer. Det finns även indexnära fonder. Det betyder att fonden följer ett specifikt index, men att förvaltaren väljer att göra mindre avsteg från indexet.

En aktivt förvaltad fond kräver därmed större förvaltningsinsatser, inklusive analys av vilka investeringar som ska göras. Det i sin tur innebär att en aktivt förvaltad fond rimligen kan vara dyrare än en indexfond med likartad placeringsinriktning. Konsumenter som väljer en aktivt förvaltad fond betalar således en högre avgift för att förvaltaren ska göra aktiva investeringsval. Konsumenten köper sig en möjlighet till högre avkastning. Samtidigt tar konsumenten en risk att fondens avkastning kan bli lägre än avkastningen för fondens jämförelseindex.

Genomsnittlig fast avgift per den 31 december 2020 för värdepappersfonder och specialfonder

Källa: FI:s innehavsrapportering för värdepappersfonder och specialfonder.

Anm. Exkluderar Sjunde AP-fonderna. ETF (Exchange Traded Fund) är en börshandlad fond. ETF:er ingår i stapeln för indexfonder.

Fondmarknaden domineras av fonder som marknadsförs som aktiva fonder och som i genomsnitt tar ut en betydligt högre avgift än indexfonder.

FI har tidigare pekat på att det finns problem förknippade med fonder som utger sig för att vara aktivt förvaltade, men som levererar en aktiv risknivå och avkastning som liknar indexfonder. Det finns då en risk att konsumenter betalar för en tjänst som inte utförs.

Nya informationskrav

Den 1 januari 2020 trädde ett nytt lagkrav i kraft som innebär att fondförvaltare ska lämna information om aktivitetsgrad i fondförvaltningen.³⁰ Syftet med lagkravet är att förbättra konsumenternas förutsättningar för att kunna bedöma om storleken på den årliga avgift som fondförvaltare tar ut för att förvalta fonden är motiverad i förhållande till den aktivitetsgrad i fondförvaltningen som redovisas. Fondförvaltare ska lämna information om aktivitetsgrad i förvaltningen i förhållande till fondens jämförelseindex. Informationen ska beskriva hur fonden förvaltas och varför det jämförelseindex som används är relevant. Om fonden har funnits i minst två år ska aktivitetsgraden även anges som aktivitetsmättet aktiv risk³¹. Aktiv risk ska anges för varje år under de senaste tio åren eller den kortare tid som fonden har funnits. Fondförvaltaren ska även lämna en förklaring till det redovisade aktivitetsmättet.

Om förvaltningen av fonden inte kan jämföras med ett relevant jämförelseindex, ska förvaltaren lämna information om varför en jämförelse med ett relevant jämförelseindex inte är möjlig. Informationen ska finnas tillgänglig på fondbolagets webbplats. Därutöver ska informationen lämnas i fondens informationsbroschyr och årsberättelse.

FI har under senare år pekat på vikten av att konsumenterna får begriplig och korrekt information så att de har möjlighet att fatta ett välavvägt investeringsbeslut utifrån rimliga förväntningar på vad fonden kan prestera. Konsumenterna måste kunna bedöma om den årliga avgiften kan anses vara motiverad utifrån vilken aktivitetsgrad fonden angett. Det är av stor vikt att konsumenterna får ta del av tydlig information om aktivitetsgrad för att de ska kunna bedöma om storleken på den årliga avgift som fondförvaltare tar ut för att förvalta fonden är motiverad i förhållande till den aktivitetsgrad i förvaltningen som fondbolaget redovisar.

Prioriteringar i FI:s tillsyn

FI kommer under 2021 att göra en fördjupad analys av hur fondbolag har tillämpat det nya lagkravet om aktivitetsgrad. Den fördjupande analysen kan i ett nästa steg leda till att undersökningar av enskilda fondbolag inleds.

30 Kravet finns i 4 kap. 25-28 §§ lagen (2004:46) om värdepappersfonder, 10 kap. 13-16 §§ lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder och 5 kap. 7 § lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder (AP-fonder).

31 Aktiv risk är ett nyckeltal som visar hur mycket fondens avkastning svänger i värde i förhållande till sitt jämförelseindex.

Likviditetsrisker i fonder

I samband med turbulensen på de finansiella marknaderna med anledning av pandemin under våren 2020 blev det tydligt att riskerna med att investera i företagsobligationsfonder kan vara högre än vad många investerare tidigare trodde. Våren 2020 visade att dessa fonder också kan vara utsatta för stor likviditetsrisk. Osäkerheten om företagets framtid i kombination med svårigheter att värdera företagsobligationer på ett tillförlitligt sätt, ledde till utflöden ur vissa företagsobligationsfonder i Sverige och i andra länder. Fonderna försökte sälja obligationer för att få loss likviditet men det var svårt att finna köpare. Värdena på fondandelarna föll i vissa fall mycket kraftigt trots att inga kreditförluster uppstod. När läget på de finansiella marknaderna efter en tid stabiliserades återhämtade sig fondvärdena.

Händelserna våren 2020 illustrerar att risknivån i olika typer av räntefonder kan skilja sig mycket åt trots att den historiska avkastningen har varit stabil och att svängningarna i andelsvärdena (volatiliteten) därmed har varit låg. Den standard som används i fondfaktabladet för att redovisa risknivån i fonder är baserad på fondens historiska volatilitet. Om mätperioden inte omfattar tidpunkter med stora upp- och nedgångar – stressade perioder – ger det ingen rättvisande vägledning i hur fondandelarnas värden kan förändras vid en störning. Eftersom de svenska företagsobligationsfonderna historiskt har haft en låg volatilitet kan detta mått underskatta den faktiska risken för svängningar i avkastning och andelsvärde hos dessa fonder.

Framöver kommer delar av fondbranschen att komplettera det standardiserade bakåtblickande riskmåttet med ett nytt mått som avser kreditrisk. Detta mått ska öka jämförbarheten mellan olika räntefonder och publiceras i fondernas respektive årsberättelse och halvårsredogörelse. Det löser dock inte problemet med likviditetsrisker som grundas i att fonder med daglig inlösen investerar i instrument med begränsad likviditet. Det som hände 2020 visade att fondbolagen måste uppmärksamma och hantera likviditetsrisker som en väsentlig del av sin verksamhet. FI analyserade under 2020 fondbolagens likviditetshantering på flera olika sätt. Bland annat visade analysen att det fortfarande är många fondbolag som enbart tillhandahåller en generell skrivning om likviditetsrisk i faktabladet som inte skiljer sig mellan fondbolagets olika fonder. Även om informationen som ska lämnas i faktabladet är standardiserad och kortfattad visar FI:s kartläggning att det finns utrymme för förbättringar. FI avser att under våren 2021 publicera en tillsynsrapport för att på ett samlat sätt redogöra för iakttagelser och förväntansbild i fråga om likviditetsriskhantering i fonder.

Erfarenheter från tillsynen och åtgärder med fokus på konsumentskydd

I det här avsnittet redogör FI för ett urval av de tillsynsinsatser och åtgärder med fokus på konsumentskydd som FI har genomfört under 2020.

RÄTTEN TILL BETALKONTO

För att kunna klara sin vardag och fungera i samhället behöver konsumenter ett betalkonto med grundläggande funktioner.³² Det handlar till exempel om att kunna få sin lön utbetald, betala räkningar såsom hyran eller elräkningen, ta ut kontanter, göra överföringar och betala med kort. I lagen (2010:751) om betaltjänster (betaltjänstlagen, LBT) finns därför en skyldighet för bankerna att öppna betalkonto med grundläggande funktioner till konsumenter som lagligen är bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

En bank kan ha rätt att i vissa fall neka en konsument att öppna betalkonto med grundläggande funktioner. Dels har regelverket för att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism alltid företrädde. Det betyder att banken måste försäkra sig om konsumentens identitet och uppnå tillräcklig kundkännedom vilket bland annat handlar om att förstå syftet med att kontot öppnas. Dels finns det möjligheter för banken att neka betalkonto med grundläggande funktioner om det finns vad som kallas särskilda skäl för det. Det rör sig om avgränsade och specifika fall och kan handla om att konsumenten tidigare misskött sig i vissa avseenden mot banken eller att ekonomisk brottslighet begåtts med hjälp av betalkontot.

Både FI och Konsumenternas Bank- och finansbyrå har under de senaste åren sett en ökning av antalet konsumenter som uppger att de nekats att öppna konto med grundläggande funktioner eller fått konton uppsagda. Vanligast är att banken som skäl hänvisat till bristande kundkännedom.

FI konstaterar i en rapport som publicerades 2020 att bankerna överlag har infört rutiner för att leva upp till kraven i betaltjänstlagen om rätt till konto och är medvetna om sina skyldigheter enligt regelverket.³³ Utifrån de konsumentproblem som FI har fått kännedom om drar FI dock slutsatsen att information om regelverket och bankernas rutiner inte har nått samtliga berörda medarbetare. FI ser därför ett behov av

³² Av 4 a kap. 2 § 1 st. LBT framgår vad som avses med grundläggande funktioner. I punkt 4 fastslås att grundläggande funktioner innefattar utförande av följande betalningstransaktioner inom EES: a) autogirering, b) betalningar genom ett debetkort, inbegripet betalningar online, samt c) betalningar, inbegripet stående överföringar, vid terminaler, över disk och via kreditinstitutets onlinetjänster.

³³ Redovisning av betalkontodirektivets genomförande i Sverige, 16 december 2020, dnr 20-28029.

att bankerna följer upp att rutiner tillämpas likartat i hela organisationen. FI noterar även i rapporten att det finns vissa tillämpningssvårigheter i förhållandet mellan betalkonto- och penningtvättsregelverken. Vid en kommande översyn av betalkontodirektivet³⁴ behöver förhållandet mellan de två regelverken förtydligas, men FI understryker också i rapporten behovet av goda rutiner i bankerna för att hantera denna problematik och att arbeta med information och utbildning internt. Det får inte finnas incitament som leder till att konsumenter som är potentiellt olönsamma för banken nekas konto.

Lagen fastställer att en ansökan ska avgöras skyndsamt efter det att ett kreditinstitut mottagit en fullständig ansökan.³⁵ Ett problem är att när konsumenter ombeds komplettera sina ansökningar – ibland flera gånger – inleds aldrig behandlingen av ansökan och konsumenterna får inte något avslagsbesked som de kan gå vidare med till klagomålsansvarig och Allmänna reklamationsnämnden (ARN). FI konstaterar – i väntan på en översyn av regelverket ifråga om när en ansökan ska anses vara tillräcklig för att tas emot av banken – att det här vilar ett ansvar på bankerna att ha sådana rutiner och incitament på plats att konsumenter behandlas lika innan en ansökan är färdigställd.

Både FI och Konsumenternas Bank- och finansbyrå har fått klagomål där banker uppges ha krävt personnummer eller en svensk id-handling när konsumenten har ett EES-pass. Likaså har personer med svenskt personnummer och EES-pass nekats att öppna konton och har ombetts att återkomma med en svensk id-handling. Det framgår av lagstiftningen och dess förarbeten att det inte är tillåtet att neka en konsument konto för att hen inte har personnummer. I fall där konsumenter har personnummer, men i stället för svensk id-handling har ett EES-pass har ARN bifallit konsumenternas yrkande att få öppna konto. Här anser FI att bankerna måste se till att medarbetarna har kännedom om hur de ska agera när bankernas standardiserade metoder för att öppna ett konto inte kan användas. Det är nödvändigt för att undvika att konsumenter felaktigt nekas konto med grundläggande funktioner.

Konsumenternas Bank- och finansbyrå uppger vidare att antalet ärenden där konsumenter tycks bli nekade att öppna konton på grund av dålig ekonomi, betalningsanmärkningar och skuldsanering har ökat. FI har också fått sådana indikationer bland de konsumenter som har vänt sig till myndigheten. Även om banken har en viss möjlighet att neka konto med hänvisning till särskilda skäl, till exempel om en

³⁴ Skyldigheten enligt LBT att öppna betalkonto med grundläggande funktioner som gäller sedan den 1 juni 2017 följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU av den 23 juli 2014 om jämförbarhet för avgifter som avser betalkonto, byte av betalkonto och tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner.

³⁵ 4a kap. 3 § LBT.

konsument tidigare har misskött sig i vissa avseenden mot banken, kan inte konto nekas på grund av att konsumenten inte har betalat sina krediter eller avgifter i tid eller har betalningsanmärkningar.³⁶ FI konstaterar därmed att banken inte kan neka betalkonto med grundläggande funktioner utifrån att konsumenten har dålig ekonomi. De tjänster det är fråga om omfattar under alla omständigheter inte krediter som ställer krav på kreditvärdighet. Befarar banken att produkter som inte innefattar en kredit likväl kan övertrasseras är det bankens ansvar att minimera den risken utan att det drabbar konsumenten.

Stark kundautentisering krävs nu för alla betalningar

Andra betaltjänstdirektivet³⁷ införlivades i svensk rätt den 1 maj 2018 genom ändringar i betaltjänstlagen. Från den 14 september 2019 blev regelverkets tekniska standarder³⁸ tillämpliga. De tekniska standarderna innehåller bland annat vissa säkerhetskrav. Ett av kraven är att konsumenter behöver använda så kallad stark kundautentisering när de initierar en elektronisk betalningstransaktion.³⁹ Syftet med de skärpta kraven är att göra betalningar säkrare och minska riskerna för bedrägerier.⁴⁰ Genomförandet har försenats då betaltjänstmarknaden inom EU inte var fullt förberedd för att kunna följa de nya kraven. Från och med den 1 januari 2021 ska dock alla företag i EU tillämpa de nya reglerna. Om stark kundautentisering inte använts vid e-handel, ansvarar betaltjänstleverantören för hela beloppet för de obehöriga transaktionerna under förutsättning att konsumenten inte har bidragit till de obehöriga transaktionerna genom så kallat svikligt förfarande.⁴¹

FI välkomnar att kraven på stark kundautentisering till slut börjar tillämpas av alla betaltjänstleverantörer inom EU. Under 2020 deltog FI i ett flertal dialogmöten med företrädare för branschen, samt i Europeiska bankmyndighetens (EBA) arbete med tillsyn, samverkan och enhetlig tolkning och tillämpning av regelverket.

36 Prop. 2016/17:129, s. 35.

37 Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 (PSD 2) om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG (PSD), publicerades den 23 december 2015 och trädde i kraft den 13 januari 2018.

38 Kommissionens delegerade förordning (EU) 2018/389 av den 27 november 2017 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 vad gäller tekniska tillsynsstandarder för sträng kundautentisering och gemensamma och säkra öppna kommunikationsstandarder.

39 Med stark kundautentisering menas en autentisering som grundas på användning av två eller flera komponenter (något som bara användaren vet, till exempel en kod, något som bara användaren har, till exempel betalinstrumentet, eller en unik egenskap, exempelvis användarens fingeravtryck) som är fristående från varandra, så att om någon har kommit över en av komponenterna äventyrar det inte de andra komponenternas tillförlitlighet.

40 Polisens nationella bedrägericentrums statistik visar för 2020 en nedgång i kortbedrägerier utan det fysiska kortet (CNP) med 24%. En delförklaring till nedgången bedöms vara införandet av bestämmelserna i det andra betaltjänstdirektivet. NBC, december 2020.

41 5a kap. 5 § LBT

BANKBYTE

Det finns en bankbytesrutin som gör det möjligt för en konsument att vända sig till den bank där hen vill bli kund och få hjälp att byta bank inom ett fåtal dagar.⁴² I rapporten om betalkontodirektivets genomförande i Sverige konstaterar FI att bankbytesrutinen fungerar bra och leder till få klagomål. I de få fall där det uppstår fel ersätts vanligen konsumenterna.

En produkt som orsakar vissa problem i samband med bankbytet är e-faktura. Konsumenten själv måste lägga om betalningsuppgifterna till det nya kontot och praktiska svårigheter kan uppstå. I rapporten konstateras att även om bankerna inte anser att e-faktura formellt sett är en bankprodukt så kan det finnas skäl för bankerna att se över bankbytesrutinen i denna del. Många konsumenter har kopplat e-faktura till sin internetbank och syftet med lagstiftningen är att ingen ska avstå från att byta bank för att det är krångligt.

KONSUMTIONSLÅN

FI genomförde 2020 den tredje årliga kartläggningen av marknaden för konsumtionslån. Precis som tidigare år visade kartläggningen att de flesta konsumtionslån var små och hade höga effektiva räntor. Jämfört med data från våren 2018 var de effektiva räntorna lägre. Det kan till stor del förklaras av de nya bestämmelserna för högkostnadskrediter som trädde i kraft den 1 september 2018. Förutom att de sänkte räntorna innebar de nya bestämmelserna att utlåningen av blancolån under 50 000 kronor minskade med 25 procent.

Kartläggningen visade vidare att det ofta var konsumenterna med de högsta inkomsterna som tog de största lånen. Konsumenter som redan hade ett befintligt lån när de tog det nya lånet betalade lite mer än en fjärdedel av sin inkomst efter skatt i ränta och amortering. Det finns risk att många av de senare skulle få betalningssvårigheter om exempelvis räntan skulle öka eller om de skulle bli arbetslösa eftersom lånebetalningen skulle uppta en större del av deras utgiftsutrymme.

Information från kartläggningen av konsumtionslån har även varit föremål för särskilda FI-analyser. FI har utvärderat de nya bestämmelserna om högkostnadskrediter⁴³. Då infördes bland annat ränte- och kostnadstak samt en begränsning av förlängningen av dessa lån. Analysen visar att antalet nya högkostnadskrediter minskade kraftigt efter reformen och att flera bolag slutat ge sådana lån. Räntetaket på 40 procent har haft en normerande effekt – både under- och ovanifrån – så till vida att över 96 procent av de nya

42 4 kap. Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2018:4) om verksamhet för betaljänstleverantörer. Byta bank – så här går det till, Svenska Bankföreningen.

43 Ett lån definieras i 2 § konsumentkreditlagen som en högkostnadskredit om den effektiva räntan är högre än 30 procent plus en referensränta, och huvudsakligen inte avser ett kreditköp eller är en bostadskredit.

högkostnadskrediterna 2019 hade en nominell ränta mellan 38 och 39,5 procent. I det spannet gavs nästan inga nya lån 2018.

Normeringen underifrån kan delvis bero på att vissa lån har försvunnit ur företagets utbud men också på att vissa långgivare som tidigare erbjudit lägre räntor kan ha sett en möjlighet att höja räntorna upp till gränsvärdet. I analysen konstateras att räntetaket har haft en stor påverkan på den nominella räntan för högkostnadskrediter.

BOLÅN

Under 2020 publicerade FI sin nionde bolånerapport. Rapporten visar att nya bolånetagare fortfarande har goda marginaler för att klara betalningarna på sina lån i ett sämre ekonomiskt läge. Fler hushåll än tidigare klarade högre räntor utan att få underskott i sitt kassaflöde. Något fler hushåll fick dock ett månadsunderskott vid inkomstbortfall under 2019 jämfört med föregående år. Det gäller framför allt hushåll som består av en person. De åtgärder FI har vidtagit för att minska riskerna kopplade till hushållens skulder under de senaste åren har ökat hushållens motståndskraft. Se sidan 7.

PRODUKTSTYRNING OCH RÅDGIVNING AV FINANSIELLA PRODUKTER

FI fortsatte under 2020 att granska hur värdepappersinstitut, försäkringsbolag och försäkringsförmedlare tillämpar kraven på produktstyrning, rådgivning och tredjepartsersättning.

För försäkringsföretag har FI bland annat genomfört undersökningar av styrdokumenterna för produktstyrning för ett antal företag med fondförsäkringsverksamhet. Samtliga bolag har fastställt en skriftlig policy för produktstyrning som omfattar de åtgärder och förfaranden som krävs enligt regelverket. Erfarenheterna från undersökningarna kommer att ligga till grund för den fortsatta tillsynen.

Eiopas rapport om produktstyrning ger försäkringsföretag och försäkringsförmedlare viktig vägledning.⁴⁴ I rapporten beskriver Eiopa sin syn på tillsyn av produktstyrning, men ger också vägledning till företagen vid tillämpningen av reglerna. Det gäller bland annat vad företagets styrdokument bör innehålla och hur processerna bör utformas.

FI kommer under 2021 att fokusera på hur företagen lever upp till kraven på produktstyrning och rådgivning. Se även sidan 15.

KARTLÄGGNING AV LÄMPLIGHETSBEDÖMNING

Esma initierade under 2019–2020 en gemensam tillsynsaktivitet om de krav på lämplighetsbedömning och lämplighetsförklaring som följer av Mifid 2. Syftet var att dela erfarenheter och att jämföra generella slutsatser om regeltillämpningen. Tillsynsaktiviteten utfördes av FI och systemmyndigheter i andra EU-länder under 2020.

⁴⁴ Eiopa's approach to the supervision of product oversight and governance, 8 oktober 2020.

FI genomförde inom ramen för arbetet en kartläggning av hur ett antal företag har organiserat sina rutiner för lämplighetsbedömning och lämplighetsförklaring i samband med investeringsrådgivning. Kartläggningen omfattade i huvudsak frågor om företagens egna bedömningar av deras rutiner och är inte någon kvalitativ granskning av rutinerna. Den visar att företagen generellt hämtar in tillräcklig information om konsumenterna för att kunna lämna råd. Omfattningen på informationen som hämtas in är i viss mån beroende av de belopp och produkter som rådgivningen avser. I den utsträckning som företagen bedömer konsumentens kompetens och riskprofil, förekommer ett visst mått av så kallad självskattning. Självskattning innebär enligt FI:s mening en risk för att konsumenten kan överskatta sin egen kompetens och förmåga att bära risk. En vanligt förekommande metod för att motverka detta är att kontrollera självskattningar med kontrollfrågor.

Tillsynsrapport: Finansiella instrument med kryptotillgångar som underliggande tillgång

Den 22 februari 2021 publicerade FI en tillsynsrapport om finansiella instrument baserade på kryptotillgångar.⁴⁵ Rapporten bygger på en kartläggning om finansiella instrument baserade på kryptotillgångar som FI genomförde under 2020.

FI uppmärksammar i rapporten att det finns risker för konsumenter vid köp av finansiella instrument som har bitcoin eller andra kryptotillgångar som underliggande tillgång. Kryptotillgångar skiljer sig på ett utmärkande sätt från många andra underliggande tillgångar till finansiella instrument, då de saknar ett inneboende värde. Det gör att det är svårt att tillförlitligt värdera dem. De är volatila, komplexa och det är svårt, om inte omöjligt, att förutspå hur priset på det finansiella instrumentet kommer att utvecklas. I rapporten uppmanar FI konsumenter att tänka efter noga innan de köper finansiella instrument som innehåller kryptotillgångar. Dessa instrument är olämpliga för de flesta konsumenter, om inte alla. FI ställer stränga krav på att företag som står under tillsyn upprätthåller ett högt konsumentskydd. FI konstaterar dock att de skyddsregler som gäller för kryptohandel många gånger är otillräckliga. Det gäller inte minst vid direkthandel i kryptotillgångar. Risken att konsumenter förlorar investerade pengar är stor. FI kommer att fortsätta arbeta för ett ökat konsumentskydd på området.

KARTLÄGGNING AV FÖRSÄKRINGSFÖRETAGENS DISTRIBUTIONSKANALER

FI genomförde under hösten 2020 en kartläggning av försäkringsföretagens distributionskanaler för livförsäkringar.⁴⁶ För att undvika

⁴⁵ FI-tillsyn Finansiella instrument med kryptotillgångar som underliggande tillgång, nr 21, Finansinspektionen, 2021, dnr 21-3874.

⁴⁶ FI-tillsyn Distribution av livförsäkringar, nr 20, Finansinspektionen, 2020, dnr 20-11794. Den fördjupade analysen omfattade inte kollektivavtalad tjänstepension eller försäkringar som inte är konkurrensutsatta eftersom FI bedömer risken som mindre för dessa.

att konsumenter köper olämpliga försäkringsprodukter måste försäkringsföretagen välja lämpliga distributionskanaler, och i de fall de använder externa försäkringsdistributörer informera dem om målgrupp för produkten. Ur ett försäkringsföretags perspektiv ökar risken att produkter distribueras utanför målgruppen när distributionen utförs med hjälp av externa distributörer.

Kartläggningen visar att en stor del av distributionen av försäkringsprodukter sker genom externa distributionskanaler. Försäkringsförmedlare är den dominerande kanalen medan distribution via kreditinstitut är särskilt vanligt för fond- och depåförsäkring. Kartläggningen visar också att vissa försäkringsföretag använder sig av ett mycket stort antal externa försäkringsförmedlare, ibland flera hundra. FI kommer i ett nästa steg att genomföra tillsynsaktiviteter med fokus på försäkringsföretagens ansvar över sina distributionskanaler.

KARTLÄGGNING AV FONDAVGIFTER

FI har genomfört en kartläggning av samtliga aktiva svenska värdepappersfonder och specialfonder.⁴⁷ Bland annat kartlades fasta och prestationsbaserade avgifter. Avgiftsstrukturen är viktig då avgiften är en kostnad som minskar värdet på konsumentens fondinnehav. Kartläggningen omfattade 742 fonder, varav 556 värdepappersfonder och 186 specialfonder från 70 fondbolag inklusive Sjunde AP-fonden. En fast avgift består av förvaltningsavgiften som tas ur fonden som ersättning till fondbolaget för förvaltningen av fonden. Ersättningen till fondbolaget ska även täcka kostnader för förvaring, tillsyn och revisorer.

En prestationsbaserad avgift är utformad så att fondspararen, förutom den fasta avgiften, betalar delar av fondens avkastning till fondbolaget. Vid användning av prestationsbaserade avgifter använder sig fonderna av en avkastningströskel för att mäta förvaltarens prestation. För avkastning över tröskeln utgår då en avgift. Det är viktigt att avkastningströskeln är förenlig med fondens placeringsinriktning, mål och strategi.

FI kommer fortsätta att följa fondernas avgiftsmodeller. FI vill påminna om att det från den 5 januari 2021 finns nya riktlinjer om prestationsbaserade avgifter som bland annat tydliggör att fondbolagens avgiftsmodeller bör följa principerna om en hederlig och rättvis affärsverksamhet samt att fonden och dess investerare inte ska debiteras onödiga kostnader. Riktlinjerna innehåller även en gemensam standard för konsumentinformation om prestationsbaserade avgifter.⁴⁸

⁴⁷ Kartläggningen avsåg fonder per den sista bankdagen 2019.

⁴⁸ Esmas riktlinjer för resultatbaserade avgifter i fondföretag och vissa typer av alternativa investeringsfonder, ESMA34-39-992.

ANALYS AV LIKVIDITETSRISKER I FONDER

FI genomförde under 2020 en kartläggning av samtliga svenska förvaltare av värdepappersfonder och specialfonder. FI begärde in information och kvantitativ data för att få en översikt av fondernas likviditetsrisker och hanteringen av dessa. Svaren visar bland annat att många fondbolag inte skiljer mellan olika fonder utan använder en generell skrivning när de beskriver likviditetsrisk i faktablad, se sidan 23.

Utifrån resultatet av kartläggningen har FI genomfört en fördjupad analys av nio förvaltare av värdepappersfonder som placerar i företagsobligationer eller aktier i mindre bolag. Sådana fonder exponeras generellt i högre grad mot likviditetsrisker då handeln i dessa tillgångar ofta är liten och informationen om vad som är ett rättvisande pris för företagsobligationer (transparensten) oftare är otillfredsställande. Det ställs därför högre krav på bolagens processer avseende likviditetsriskhantering för att tillvarata andelsägarnas intressen och säkra deras möjlighet att omedelbart kunna lösa in sina fondandelar. FI har inom ramen för dessa fördjupade analyser samlat in och analyserat information om bolagens rutiner för likviditetsriskhantering samt publicerat en promemoria med de viktigaste iakttagelserna.⁴⁹

Vidare har FI analyserat likviditetssituationen i 22 företagsobligationsfonder där fokus legat på fondernas likviditetsprofil innan, under och efter den stressade perioden våren 2020. FI avser att under våren 2021 publicera en tillsynsrapport med de iakttagelser som analysen visat samt FI:s förväntansbild på fondbolagens likviditetsriskhantering.

INVESTERINGSBEDRÄGERIER

FI får många klagomål där konsumenter har blivit drabbade av olika typer av bedrägerier. Ofta är det stora belopp som går förlorade. Bedrägerierna tar sig i olika uttryck men handlar ofta om att missbruka en förtroenderelation (så kallad social manipulation). Under 2020 ökade antalet ärenden hos FI som gäller investeringsbedrägerier. Erbjudanden om mindre investeringar i CFD-kontrakt (Contracts for Difference)⁵⁰ med koppling till olika former av värdepapper har dominerat. Ofta har konsumenten skrivit in sina kontaktuppgifter via en webbplats eller sociala medier, och har därefter blivit uppringd med erbjudanden om att göra en första mindre investering. Sedan har det följt fler samtal med ytterligare erbjudanden om investeringar i falska eller icke existerande tillgångar. I vissa fall har konsumenter lurats att investera flera gånger och totalt förlorat stora summor.

⁴⁹ Tillämpliga regler och FI:s förväntningar när det gäller likviditetsriskhantering i fonder, Finansinspektionen, 2021, dnr 21-77.

⁵⁰ CFD-kontrakt är en typ av derivat.

FI har en varningslista för företag som verkar på en marknad utan att ha nödvändiga tillstånd eller utan att vara registrerad hos tillsynsmyndigheten i landet. FI fattade under 2020 beslut om varning i 22 fall baserat på händelser på den svenska marknaden. Merparten av varningarna har handlat om företag som erbjuder falska investeringar i CFD-kontrakt. Effekten av varningarna har i flera fall varit att de webbplatser det gäller har stängt ner. Övriga varningar på varningslistan baseras på händelser utanför Sverige där FI har tagit emot varningar från utländska myndigheter och fattat beslut om att länka till dessa. Totalt publicerades drygt 2 000 sådana varningar under 2020. Det är en ökning med 35 procent jämfört med 2019.

FI har på olika sätt spridit information och varnat för problemet med investeringsbedrägerier. Bland annat genom intervjuer då intresset från media har varit stort. Det har även skrivits artiklar på bland annat fi.se och via nätverket Gilla Din Ekonomis Facebooksida. Under hösten producerade FI även en kort informationsfilm för att informera och varna konsumenterna. Därutöver har FI fört en dialog med polisen när det gäller frågor som rör investeringsbedrägerier.

ÄNDRINGAR I TJÄNSTEPENSIONSREGLERINGEN

I slutet av 2019 infördes en ny reglering för tjänstepensionsföretag. Det innebär att försäkringsföretag som driver tjänstepensionsverksamhet kan ansöka om att omvandlas till tjänstepensionsföretag. Regleringen innebär bland annat att ett riskkänsligt kapitalkrav har införts för tjänstepensionsverksamhet för att säkerställa ett högt konsumentskydd. Under 2020 har FI behandlat ansökningar om att omvandlas till tjänstepensionsföretag, framför allt från tjänstepensionskassor. I samband med ansökningarna granskar FI bland annat att företagen uppfyller kapitalkravet.

Regeringen har på uppmaning av riksdagen föreslagit ett antal lagändringar för tjänstepensionsföretagen för att ytterligare säkra ett fullgott skydd för nuvarande och blivande pensionärer. Ett av lagförslagen är att arbetsmarknadens parter ska få rätt att själva bestämma innehållet i den information som ska lämnas till bland annat de försäkrade vid kollektivavtalsgrundade tjänstepensionsförsäkringar. De ska också få bestämma när, hur och av vem informationen ska lämnas. Sådan avtalsfrihet gäller i dag för försäkringar som meddelas av försäkringsföretag.

Ändringarna föreslås träda i kraft under våren 2021. Vissa av förslagen innebär att FI kommer att göra ändringar i myndighetens föreskrifter för tjänstepensionsföretag. FI avser att presentera förslag på sådana föreskrifter under våren 2021.

ÄNDRINGAR I REGLER OM FLYTT OCH ÅTERKÖP AV FÖRSÄKRINGAR

I januari 2020 trädde nya bestämmelser i försäkringsrörelselagen i kraft. De förtydligar och begränsar vilka avgifter försäkringsföretag

och tjänstepensionsföretag får ta ut vid återköp av kapitalförsäkringar och vid flytt av kapitalet i privata pensionsförsäkringar och individuella tjänstepensionsförsäkringar (det vill säga inte kollektivavtalsgrundade) till ett annat företag. Avgifterna får numera bara motsvara direkta kostnader för företagets administrativa hantering och kvarstående anskaffningskostnader som är direkt hänförliga till försäkringen. Företaget får inte ta ut någon avgift för kvarstående anskaffningskostnader senare än tio år efter det att försäkringsavtalet ingicks. Med anledning av lagändringarna tog FI fram föreskrifter för dessa avgifter.⁵¹ De trädde ikraft den 1 mars 2020.

Riksdagen beslutade i februari 2021 om ytterligare begränsningar av avgifterna för individuella fond- och depåförsäkringar. Från och med den 1 april 2021 får företagen för dessa försäkringar bara ta ut en avgift för de direkta kostnaderna för den administrativa hanteringen och alltså inte för kvarstående anskaffningskostnader. Avgifterna ska också högst få uppgå till cirka 600 kronor. Om försäkringens värde är högst ett prisbasbelopp ska företaget inte få ta ut någon avgift alls. FI ser positivt på en effektivare flytträtt som ger konsumenter möjlighet att välja bort oförmånliga försäkringar. FI har tidigare uppmärksammat frågan om höga flyttavgifter.⁵²

EN UTVIDGAD RÄTT TILL FLYTT OCH ÅTERKÖP AV FÖRSÄKRINGAR

Reglerna om återköps- och flytträtt för individuella försäkringar infördes i försäkringsavtalslagen den 1 januari 2006 respektive den 1 juli 2007. En fråga är om individuella fond- och depåförsäkringsavtal som har ingåtts före dessa datum ska omfattas av samma regler om återköp och flytt som senare tecknade försäkringar. FI fick under våren 2020 ett uppdrag av regeringen att kartlägga hur många sådana försäkringar det finns, och i vilken utsträckning de inte kan återköpas eller flyttas. I uppdraget ingick också att fråga försäkringsföretagen om vilka konsekvenser en sådan retroaktiv lagändring skulle innebära.

FI redovisade uppdraget i en rapport⁵³ och kunde konstatera att nästan alla kapitalförsäkringar redan har en rätt till återköp, oavsett när de har tecknats. Det finns dock omkring en halv miljon pensionsförsäkringar med ett kapital om ca 142 miljarder kronor som är tecknade före den 1 juli 2007 och som inte kan återköpas eller flyttas. Om en lagändring genomfördes skulle de flesta av dessa försäkringar påverkas genom att försäkringstagarna fick möjlighet att återköpa eller flytta kapitalet till ett annat företag. Några försäkringsföretag uppgav att de kan komma

51 FFFS 2020:1, Föreskrifter om ändring i Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2015:8) om försäkringsrörelse.

52 Se till exempel Lägesrapport om branschöverenskommelse för ökad transparens vid flytträtt för pensionssparande, december 2016.

53 Konsekvenser av en utvidgad rätt till återköp och överföringar, 30 november 2020, dnr 20-24666.

att höja försäkringsavgifterna om en sådan lagändring genomförs. Det är dock tveksamt om det i praktiken är möjligt att höja avgifterna med tanke på konkurrenssituationen på marknaden, vilket även flera av företagen själva konstaterade.

FÖRSÄKRINGSFÖRETAGENS SKADEREGLERING

Under 2020 genomförde FI undersökningar som inriktades på sakförsäkringsföretagens skadereglering avseende hemförsäkringar. Syftet med undersökningen var att övergripande granska skaderegleringen och se om verksamheten uppfyllde försäkringsrörelselagens krav på god försäkringsstandard. FI fokuserade på frågor som handlade om försäkringsföretagens processer och rutiner, hantering av klagomål och kontrollfunktionernas arbete.

Sammantaget kunde FI konstatera att de undersökta företagen har rutiner för skadereglering inom brand, stöld/inbrott och vatten samt lösöre inom bostad, oavsett om det är villa, bostads- eller hyresrätt i hemförsäkringen. FI fann också att de interna kontrollfunktionerna har granskat vissa frågor kopplade till skadereglering. De undersökta företagens skadereglering uppfyller de krav som ställs på skadereglering i förhållande till god försäkringsstandard.

Försäkringsföretagens klagomålshantering

Ett sätt att mäta om försäkringsföretagen agerar med kundens bästa i fokus är att analysera dels företagens riktlinjer och processer för klagomålshantering, dels hur företagen använder klagomål för analys och förbättringsarbete inom företaget.

Om en konsument inte har möjlighet att på ett enkelt sätt framföra konkret missnöje med hanteringen av en finansiell tjänst eller produkt till ett försäkringsföretag, finns det risk att företagen vad gäller till exempel premier, skadereglering och produktutbud inte behandlar konsumenterna rättvist, hederligt och professionellt. Om ett försäkringsföretag inte hanterar och analyserar klagomål som en naturlig del av sin verksamhet blir det också svårt att utveckla produkter som bättre anpassas till konsumenternas behov.

Det finns indikationer på att hanteringen av klagomål skiljer sig åt mellan olika försäkringsföretag när det gäller vad som anses vara ett klagomål, vilka klagomål som registreras, och hur företagen följer upp dem. Det behöver inte vara fel att det finns skillnader, men det finns ett behov att mer i detalj undersöka hur företagen har utformat sin klagomålshantering.

Bristande rutiner eller avsaknad av intern uppföljning av klagomål kan innebära att konsumenten inte har möjlighet att bevaka sina rättigheter mot försäkringsföretaget och att företaget inte systematiskt får insikt om eventuella risker med kunderbjudanden till försäkringstagare. FI kommer därför under 2021 bland annat skicka ut en enkät om klagomålshantering till ett urval av försäkringsföretagen.

FINANSIELL FOLKBILDNING

Pandemin har drivit på den digitala utvecklingen inom finansiell folkbildning och de ordinarie utbildningstillfällena har genomförts via digitala kanaler. Utbildningarna har anpassats och kortats ner i tid. Behovet är fortsatt stort med många deltagare per tillfälle.

FI har åtta utbildningsprojekt för olika målgrupper. Under 2020 producerade FI nya filmer och en ny webbplats till Svenska för invandrare (SFI)-utbildningen. Utbildningen Trygga din ekonomiska framtid digitaliserades delvis som en fristående e-utbildning. Dessutom arbetade FI under hösten med att nå ut med materialet Ditt barn och dina pengar. Boken används av enskilda konsumenter och personer som i sitt arbete möter gravida. Den delas ut vid inskrivningen hos mödravården samt används av kommunala budget- och skuldrådgivare i samband med föräldrautbildning.

Under 2020 uppdaterades läroplanen för hem- och konsumentkunskap i grundskolan.⁵⁴ Med anledning av detta avser FI att återuppta planeringen av utbildningsinsatser för lärare i hem- och konsumentkunskap med tyngdpunkt på sparande och risk. För att kunna göra medvetna val inom det privatekonomiska området behövs kunskaper om bland annat riskspridning.

54 SKOLFS 2020:93, förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

Behov av regelutveckling

FI ser fortsatt ett behov av att det tillsätts en utredning om hur kreditgivarna i samband med kreditprövningen kan få en totalbild av vilka skulder en konsument som ansöker om ett lån redan har. Utredningen bör även undersöka möjligheten att ändra lagstiftningen så att vissa uppgifter om inkassoskulder blir tillgängliga för kreditgivare.

HELHETSBLICK ÖVER KONSUMENTERS SKULDER INKLUSIVE VISSA INKASSOSKULDER

Enligt FI:s instruktion ska konsumentskyddsrapporten redogöra för behov av att utveckla nya regler på området. FI återkommer i årets rapport till behovet av att förbättra underlaget för kreditprövningar genom att långgivare får tillgång till en totalbild av kundens skulder.

För att en kreditgivare ska kunna göra en kreditprövning där konsumentens ekonomiska förutsättningar kan bedömas krävs det bland annat att extern information om konsumentens alla befintliga skulder finns för att kontrollera de uppgifter som konsumenten själv lämnar. I dag saknas den möjligheten.

Det finns flera kreditupplysningsföretag. Flertalet saknar uppgifter om konsumenters befintliga lån. Den information som företagen lämnar innefattar myndighetsuppgifter om till exempel förekomsten av betalningsanmärkningar. När det finns uppgifter om befintliga lån är det sådana som de kreditgivare som är kunder hos det aktuella kreditupplysningsföretaget har rapporterat in. Lån hos kreditgivare som inte använder det aktuella kreditupplysningsföretaget ingår inte. Lån hos en kreditgivare som väljer en mindre, typiskt sett billigare, kreditupplysning hos kreditupplysningsföretaget ingår inte heller.

Möjligheterna för kreditgivare att få extern information om konsumentens samtliga skulder är därför begränsad. Det kan resultera i att konsumenter beviljas krediter som de inte har förutsättningar att betala tillbaka. Särskilt för den grupp konsumenter som har störst risk att hamna i en situation av överskuldssättning är det problematiskt när det saknas uppgift om mindre lån, bland annat sådana som är beviljade av konsumentkreditinstitut.

FI föreslog därför i förra årets konsumentskyddsrapport att regeringen bör tillsätta en utredning för att överväga möjligheten att skapa ett system som gör att kreditgivare kan se en konsumentens samtliga befintliga krediter.⁵⁵ Det skulle förbättra förutsättningarna för kreditgivarna att göra kreditprövningar baserade på tillräckliga uppgifter. I förlängningen skulle det motverka överskuldssättning.

⁵⁵ Konsumentskyddsrapport, Finansinspektionen, 2020, dnr 19-26226.

FI ser att det fortfarande finns ett stort behov av att en utredning tillsätts. Frågan är komplex och en utredning skulle bland annat behöva analysera konkurrensrättsliga aspekter utifrån rådande marknadsförhållanden, olika modeller för vem som ska hålla informationen samlad (till exempel med ett licensförfarande), vilka kreditgivare som bör vara inrapportörer för bästa möjliga täckning, om det ska vara obligatoriskt för kreditgivare både att rapportera in uppgifter och ta del av informationen samt vilken ersättning som ska kunna utgå för lämnade och inhämtade uppgifter.

Kreditupplysningslagen (1973:1173) är tillämplig på kreditupplysningsverksamhet. Lagen ska i första hand skydda de registrerades personliga integritet, men den ska också bidra till en effektiv kreditupplysning. I 5 a § samma lag anges vilka företag som ingår i den krets av företag som kan utväxla uppgifter om lämnade krediter, betalningsförsummelser och kreditmissbruk för kreditupplysningsändamål utan att de anses bryta den tystnadsplikt som normalt gäller. Det gäller till exempel banker, säljfinansieringsföretag och konsumentkreditinstitut.⁵⁶ Däremot får inte uppgifter om till exempel skulder hos företag i handeln som erbjuder egna krediter (såsom mobiloperatörer) och skulder som finns hos inkassobolag ingå i uppgifterna i en kreditupplysning.

Att konsumenters skulder som finns hos ett inkassobolag inte kan ingå i en kreditupplysning kan vara ett problem. Konsumenters skulder hos inkassobolag kan uppskattas till cirka 80 miljarder kronor.⁵⁷ Mellan 2008 och 2018 uppskattas dessa skulder ha fördubblats vilket delvis kan hänga samman med ökad e-handel. Beloppet omfattar inte bara skulder som uppkommit på grund av svårigheter att betala krediter, utan det handlar även om till exempel hyresskulder och obetalda mobiltelefonräkningar.⁵⁸ Av inkassoskulderna går 13–15 procent vidare till Kronofogdemyndigheten med ansökan om ett betalningsföreläggande och 6–7 procent resulterar i en anmälan om utmätning. En stor del av konsumenternas skulder syns således inte i samband med en kreditupplysning.⁵⁹ Detta är ett stort mörkertal.

För att skulder som har gått till inkasso ska kunna ingå i ett kreditregister krävs ändringar i kreditupplysningslagen, så att

⁵⁶ De företag som anges i paragrafen är svenska kreditinstitut, betalningsinstitut, institut för elektroniska pengar, värdepappersbolag, konsumentkreditinstitut, bostadskreditinstitut och sådana företag som har tillstånd från Integritetsskyddsmyndigheten att bedriva kreditupplysningsverksamhet.

⁵⁷ Avser kapitalskuld. I beloppet ingår inte räntor och avgifter, processkostnader etc. A-mål, skulder till staten, ingår inte heller i beloppet. Källa: Svensk Inkasso.

⁵⁸ Uppgifterna avser samlade skulder per den 31 december varje år och säger inget om hur länge skulderna finns hos inkassobolagen. Vissa betalas efter bara några dagar medan andra ligger kvar en längre tid.

⁵⁹ Har en kredit alls förekommit i registret hos det kreditupplysningsföretag som har sådan information – vilket alltså endast är fallet för vissa krediter lämnade av de kreditgivare som är kunder hos företaget – tas krediten bort när den gått till inkasso och kvar blir en flaggning.

inkassobolag kan undgå reglerna om tystnadsplikt som finns i 11 § inkassolagen. Likaså måste en översyn göras av 7 § kreditupplysningslagen, som fastslår vilka uppgifter om betalningsförsummelse som får ingå i kreditupplysningar.⁶⁰

Frågan har tidigare uppmärksammats i en statlig utredning. Vid tidpunkten för utredningen kunde man, genom att jämföra data från kreditupplysningsföretaget UC med Kronofogdemyndighetens statistik, konstatera att en stor del av de kreditengagemang som är förknippade med överskudsättning inte återfinns hos UC, till exempel snabblånebolagens utlåning, skulder som ägs av inkassobolag samt fakturakrediter.⁶¹

Det finns emellertid flera svårigheter med att inkassoföretag ska ingå i kretsen av företag som omfattas av kreditupplysningslagen. Integritetsaspekter och de problem en konsument skulle få om kreditregister innehöll felaktiga inkassouppgifter väger tungt. Fordringar som har bestridits av konsumenten och inte har blivit fastslagna av en domstol ska exempelvis inte förekomma i kreditupplysningsföretags register. Likaså måste det undvikas att en konsument som på grund av att hen har varit bortrest, inte har kontrollerat posten och under en kort tid får en inkassoskuld som sedan betalas, hamnar i kreditupplysningsföretags register med tecken på att hen har betalningssvårigheter trots att det inte stämmer.

FI anser att regeringen i en utredning bör inkludera frågan om möjligheten att vissa inkassoskulder ska kunna ingå i kreditupplysningsföretagens uppgifter. Utredningen bör få i uppdrag att finna en väg för att tydliggöra vilka inkassoskulder som ska omfattas av möjligheten att utväxla uppgifter i samband med kreditupplysningar enligt kreditupplysningslagen, exempelvis att skulden ska vara av en viss storlek och ha funnits hos inkassobolaget en viss tid och inte har betalats. En utredning med uppdrag att skapa ett system så att kreditgivare kan få en samlad bild av konsumenters befintliga skulder, inklusive vissa inkassoskulder, skulle vara ett viktigt steg för att motverka överskudsättning.

60 Enligt 7 § kreditupplysningslagen får kreditupplysningar inte innehålla uppgifter om andra betalningsförsummelse än sådana som har slagits fast genom en domstols eller en annan myndighets avgörande eller åtgärd, eller som har lett till ett inledande beslut om skuldsanering eller F-skuldsanering eller till betalningsinställelse, konkursansökan eller ackord.

61 "Överskudsättning i creditsamhället?", SOU 2013:78, s. 229 f.

Gräsrotsfinansiering

FI har i tidigare konsumentskyddsrapporter påtalat behovet av att stärka konsumentskyddet kopplat till plattformar som erbjuder gräsrotsfinansiering.⁶² Det har inte varit tydligt hur långt ansvaret sträcker sig för plattformarna och det har även funnits behov av att tydliggöra projektägarnas ansvar. Under 2020 antogs en EU-förordning som reglerar lånebaserad och andelsbaserad gräsrotsfinansiering där erbjudandet på plattformen kommer från en näringsidkare som behöver kapital eller ett lån och riktar sig till en konsument.⁶³ Förordningen innebär bland annat att plattformarna måste ha tillstånd att bedriva sin verksamhet, de måste hantera intressekonflikter och olika krav ställs på deras ledning. Det måste ställas vissa säkerheter för verksamheten. Förordningen ställer upp olika informationkrav, bland annat ska ett särskilt investeringsfaktablad tas fram för projekten och plattformarna måste ta ansvar för att utvärdera de projekt som ska finansieras. Vidare får investerare rätt till fyra dagars ångerrätt. Den ska tillämpas från och med den 10 november 2021.

FI välkomnar att vissa typer av gräsrotsfinansiering nu regleras och att konsumentskyddet stärks. I ett nästa steg finns ett behov av att reglera de typer av gräsrotsfinansiering som inte omfattas av EU-regelverket. Exempelvis täcker inte EU-förordningen lånebaserad gräsrotsfinansiering där plattformen möjliggör för konsumenter att låna ut pengar till andra konsumenter, så kallad person-till-person-lån (peer to peer-lending).

62 Gräsrotsfinansiering innebär att kapital och krediter förmedlas via en teknisk plattform som kopplar samman kapitalsökanden och investerare. Finansieringsformen utgör ett alternativ till traditionell finansiering via kreditinstitut och marknader.

63 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/1503 av den 7 oktober 2020 om europeiska leverantörer av gräsrotsfinansieringstjänster för företag och om ändring av förordning (EU) 2017/1129 och direktiv (EU) 2019/1937

Finansinspektionen
Box 7821, 103 97 Stockholm
Besöksadress Brunnsgatan 3
Telefon +46 8 408 980 00
Fax +48 8 24 13 35
finansinspektionen@fi.se

www.fi.se